

Posudek na disertační práci PhDr. V. Exnerové „Islám ve společnosti Ferganské doliny za carské a sovětské vlády“

Ve světle dnešních událostí na světové scéně a s ohledem na nedávný vznik samostatných států ve střední Asii se práce V. Exnerové jeví jako vysoce aktuální. Navíc je jejich výzkum, přes relativně značnou pozornost, které se muslimské, resp. středoasijské regiony Ruska a Sovětského svazu těšily, v daném časovém období, velmi nedostatečný. Konstatujme tudíž již nyní, že práce autorky je velmi cenným příspěvkem k takto pojaté problematice.

Práce je zřetelně rozčleněna na dvě části. Na pečlivý a kvalitní úvod a první kapitolu, jež vlastně tvoří úvodní část práce a vytvářejí základní rámec pro další tři kapitoly, v nichž spočívá vlastní těžiště výzkumu. K první části by bylo možné poznamenat, že jak carský, tak bolševický režim měly vlastně podobný, byť formálně velmi odlišně formulovaný pohled na střední Asii, který by se dal charakterizovat jako klasické „břímě bílého muže“. K tomu navíc přistupoval měnící se strategický význam regionu. Pro 20. a počátek 30. let minulého století by byl velmi zajímavý pohled na specifickou sovětskou národnostní politiku a z ní vyplývající řadu kroků a změn, včetně teritoriálních. Sem by také náležela zmínka o ideologii bolševické strany, neboť mezi její nejdůležitější axiomy patřilo tzv. vyrovnání sociálně ekonomické úrovně obyvatelstva v rámci celé země, včetně střední Asie a Fergany. Z toho plynul měnící se důraz na specificky pojatou modernizaci regionů, jež režim považoval za zaostalé. Sovětská politika proto zahrnovala řadu komponent, jež se měly doplňovat, avšak důraz na jednotlivá opatření a kroky se měnil mj. v závislosti na celkové politice Moskvy.

V úvodní části práce bohužel postrádám (cca na straně 34) koncentrovanější zmínku o radikálních změnách, které přinesly oblasti 30. léta, především kolektivizace a tzv. velký teror let 1937-38, které brutálně zasáhly obyvatelstvo z úhlu pohledu autorčina výkladu. Jedním z jeho cílů byla totiž likvidace kulaků, příslušníků nacionalistických strana a opozičníků, ale také náboženských činitelů a dalších kategorií lidí. Dopad minimálně těchto dvou procesů na obyvatelstvo, jeho strukturu, instituce aj. byl proto krajně destruktivní.

Bylo by třeba, aby autorka přesněji rozlišovala, resp. uváděla, jaký orgán vydal příslušný zákon, dekret či nařízení. Zda ho vydaly celosvazové instituce, či republikové, případně jiné a tudíž jakou měl šíři platnosti. Možná by neškodila ani zmínka, že Moskva středoasijské republiky silně dotovala z celosvazového rozpočtu. Je otázkou, jak snadno jsou

přístupné příslušné údaje, ale bylo by zajímavé uvést, zda se tato subsidia vztahovala také na Ferganu a do kterých sfér směřovala. V souvislosti s uvedenou problematikou vyvstává řada dalších otázek a problémů, nicméně ty by opět daleko překračovaly rámec autorčina výzkumu.

V práci V. Exnerové je řada výše zmíněných aspektů zahrnuta, přesto však tato úvodní část by potřebovala poněkud hlubší rozbor a osvětlení ruské a sovětské politiky vůči muslimským oblastem a Ferganě zvláště, včetně vzájemných souvislostí a vazeb. Důvod je zřejmý, autorka položila maximální důraz na ostatní kapitoly, které jsou její vlastní doménou a považují je za vynikající. Některá konstatování by byla jistě námětem k další diskusi a výzkumu, avšak to je již jiná kapitola.

Bez ohledu na několik poznámek či dotazů považuji práci V. Exnerové za pozoruhodnou a navíc nepochybně vysoce náročnou na zpracování. Je původní, aplikovala v ní originální metodiku. Ocenění zasluhuje nejen rozsáhlý přehled použité literatury, ale také skutečnost, že se věnovala archivnímu výzkumu a využila archivních materiálů sovětské provenience.

Disertační práci dr. V. Exnerové považuji za vynikající, splňuje požadavky kladené na disertační práci. Plně ji doporučuji k obhajobě.

V Praze 16. 10. 2006

PhDr. B. Litera